

ชูสกุล พิริยะ, วสันต์ ทองไม้, ประภาพร สมพงษ์ และปัทมพร ประดิษฐ์เขียน, ปุณยวีร์ ศรีศิริรินทร์

ทีมตระหนักรู้สถานการณ์ (Situation Awareness Team: SAT) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

✉ outbreak@health.moph.go.th

ทีมตระหนักรู้สถานการณ์ กรมควบคุมโรค ได้รับรายงานและตรวจสอบข้อมูลการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา จากเครือข่ายงานสาธารณสุขทั่วประเทศ พบโรค ภัยสุขภาพ และเหตุการณ์ที่สำคัญในสัปดาห์ที่ 18 ระหว่างวันที่ 30 เมษายน-6 พฤษภาคม 2566 ดังนี้

สถานการณ์ภายในประเทศ

1. โรคเมลิออยโดสิสเสียชีวิต จังหวัดสุโขทัย พบผู้ป่วยเพศชาย อายุ 76 ปี ขณะป่วยอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เริ่มป่วยเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2566 ด้วยอาการไข้ ไอ หายใจหอบเหนื่อย มีภาวะปอดอักเสบติดเชื้อ เข้ารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยใน โรงพยาบาลสุโขทัย มีประวัติโรคประจำตัว โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคเมเร็งปอด และโรคไตเรื้อรัง วันที่ 23 เมษายน 2566 ได้ทำการเก็บตัวอย่างจากเลือดของผู้ป่วย เพื่อส่งตรวจเพาะเชื้อและตรวจทางห้องปฏิบัติการโรงพยาบาลสุโขทัย ผลพบเชื้อ *Burkholderia pseudomallei* โดยต่อมาวันที่ 26 เมษายน 2566 ผู้ป่วยเสียชีวิต ประวัติเพิ่มเติมจากภรรยา ผู้ป่วยเคยประกอบอาชีพเกษตรกร (ทำนา) ประมาณ 10 ปี และหยุดทำนา มา 2 ปีแล้ว ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยปกติขณะทำนา ผู้ป่วยไม่ได้สวมใส่รองเท้าบูทเพื่อป้องกัน

การดำเนินการ

- 1) ประสานขอข้อมูลเพิ่มเติม และแนะนำเฝ้าระวังค้นหาผู้ป่วยเพิ่มเติมในพื้นที่ ให้ความรู้เรื่องโรคเมลิออยโดสิส
- 2) ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่คนในครอบครัว เพื่อนบ้านผู้ป่วย คนในชุมชน เรื่องของโรคเมลิออยโดสิส ทั้งการติดต่อ อาการ และอาการแสดง ปัจจัยที่เกี่ยวกับการเกิดโรค และวิธีการป้องกัน
- 3) ประสานเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ เน้นให้ความรู้เรื่องโรคเมลิออยโดสิส การเกิดโรค และวิธีการป้องกัน รวมทั้งแจ้งเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง เน้นให้ความรู้เฉพาะกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง โรคเมเร็ง โรคเบาหวาน โรคไต โรคที่เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันบกพร่อง และในกลุ่มผู้สูงอายุ

2. อุบัติเหตุรถพยาบาลกู้ชีพขั้นสูงฉุกเฉินโดยรถกระบะ จังหวัดลพบุรี พบเหตุการณ์รถพยาบาลกู้ชีพขั้นสูง (Advanced Life Support - ALS) ฉุกเฉินโดยรถกระบะขณะกำลังเคลื่อนย้าย

ผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ชนกัน เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2566 เวลา 04.15 น. หน้าสนามกอล์ฟ มทบ.13 จังหวัดลพบุรี ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ จำนวน 4 ราย รายที่ 1 เป็นคนขับรถพยาบาล ALS เพศชาย อายุ 53 ปี เบื้องต้นรู้สึกตัวดี เจ็บขา รายที่ 2 เป็นเจ้าพนักงานฉุกเฉินการแพทย์ (Advanced Emergency Medical Technician - AEMT) เพศหญิง อายุ 34 ปี เบื้องต้นรู้สึกตัวดี เจ็บขา รายที่ 3 เป็นเจ้าหน้าที่เวรเปล เพศชาย อายุ 40 ปี เบื้องต้นรู้สึกตัวดี เจ็บกราม และหลังข้อศอกขวา ถลอก และรายที่ 4 คือ ผู้ขับขีรถกระบะที่ชนท้ายรถพยาบาล ALS เพศชาย อายุ 29 ปี รู้สึกตัวดี บาดเจ็บบริเวณใบหน้า (Fracture of Nasal bone/Nasal Septum) โดยผู้บาดเจ็บทั้งหมด ได้รับการส่งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล เบื้องต้นไม่พบผู้เสียชีวิต รายละเอียดอยู่ระหว่างการสอบสวนเหตุการณ์

การดำเนินการ

การติดตามเหตุการณ์และสำรวจสภาพแวดล้อม หาแนวทางในการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการเกิดเหตุ และลดความรุนแรงของการบาดเจ็บ

3. การประเมินความเสี่ยงของโรคและภัยสุขภาพช่วงฤดูฝน

ในเดือนพฤษภาคม 2566 ประเทศไทยได้เข้าสู่ฤดูฝน อุณหภูมิสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มสูงขึ้นและกิจกรรมการเลือกตั้งทั่วไประดับประเทศอันส่งเสริมการเคลื่อนย้ายประชากรอันจะเพิ่มความเสี่ยงของโรคทางเดินหายใจ โรคติดต่อจากอาหารและน้ำ โรคติดต่อนำโดยแมลง และโรคการเจ็บป่วยจากความร้อนอันมีข้อเสนอแนะเพื่อการป้องกันโรคดังนี้

โรคติดต่อทางเดินหายใจ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนยังเห็นความสำคัญของใส่หน้ากาก รักษาสุขอนามัยส่วนบุคคล รวมถึงส่งเสริมการได้รับวัคซีนไข้หวัดใหญ่และวัคซีนโควิดเข็มกระตุ้น

โรคติดต่อจากอาหารและน้ำ ส่งเสริมการเข้าถึงชุดข้อมูลกินร้อน ช้อนกลางและล้างมือ ที่ยังคงเป็นพื้นฐานในการป้องกันโรคในกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี

โรคติดต่อนำโดยแมลง โดยเฉพาะไข้เลือดออกเดงกีที่มีแนวโน้มจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตที่เพิ่มสูงมากขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ควรเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงอาการของโรคให้ข้อมูลกับสถานบริการเอกชนหลีกเลี่ยงการใช้ยาไล่ยุงในผู้ป่วยที่มีอาการไข้ที่ไม่ทราบสาเหตุแน่ชัดเพราะเพิ่มโอกาสตัวยุง เลือดออกง่ายหยุดยากและนำไปสู่การเสียชีวิตได้ ในส่วนการป้องกันโรคควรเร่งส่งเสริมภาคประชาชนในความสำคัญ ของนโยบาย 3 เก็บและจัดทำสำรวจจัดซื้อลูกน้ำยุงลายอย่างสม่ำเสมอ

โรคและภัยสุขภาพจากความร้อน ในปี พ.ศ. 2566 ในหลายพื้นที่ของประเทศไทยมีอุณหภูมิ 30-50 องศาเซลเซียส ซึ่งสูงกว่าทุกปีที่ผ่านมา อันจะเห็นได้จากพบผู้ป่วยเข้าข่าย สงสัยโรคลมแดดเป็นจำนวนมากและในหลายพื้นที่พบผู้ป่วยยืนยันเสียชีวิต เพื่อการป้องกันโรคและภัยสุขภาพจากความร้อนในปี นี้ ควรประชาสัมพันธ์ชุดความรู้ที่สำคัญ คือ หลีกเลี่ยงการทำงานในที่แจ้งเป็นเวลานาน ดื่มน้ำให้บ่อย มีผ้าชุบน้ำเช็ดตัวเพื่อระบายความร้อน และเมื่อมีอาการหน้ามืดวิงเวียนศีรษะควรหยุดพักและขอความช่วยเหลือจากทีมแพทย์โดยทางสายด่วน โทร.1669

ด้วยลักษณะโรคที่หลากหลาย กลุ่มเสี่ยงของโรคมีหลายกลุ่มวัย ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ควรทำในสื่อที่หลากหลายเพื่อการเข้าถึง เช่น สื่อสังคมออนไลน์ (social medias) เหมาะกับกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ส่วนสื่อวิทยุ โทรทัศน์เหมาะกับประชาชนผู้สูงอายุและต่างจังหวัดในหลายพื้นที่ ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่หลากหลาย ด้วยชุดข้อมูลที่กระชับ มุ่งตรงกับปัจจัยเสี่ยง จะทำให้การควบคุมป้องกันโรคทำได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สถานการณ์ต่างประเทศ

จำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อเพิ่มขึ้นในประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ พบจำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อ (Measles) ในประเทศอินโดนีเซียระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2566 จำนวน 2,161 ราย (ผู้ป่วยยืนยัน 848 ราย และผู้ป่วยสงสัย 1,313 ราย) จาก 18

ใน 38 จังหวัดของประเทศ โดยจังหวัดที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ West Java, Central Papua และ Banten ตามลำดับ โดยจากสถิติพบว่า จำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อในประเทศอินโดนีเซียเริ่มมีรายงานมากขึ้นตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2565 โดยจำนวนผู้ป่วยต่อปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2565 มีจำนวน 639, 310, 132 และ 4,845 ราย ตามลำดับ (รูปที่ 1) เช่นเดียวกับในประเทศฟิลิปปินส์ ที่พบผู้ป่วยโรคติดต่อในเมือง Bulacan เพิ่มขึ้นกว่า 7 เท่า (41 ราย) ในช่วงมกราคม-เมษายน 2566 เทียบกับ 5 ราย ในช่วงเวลาเดียวกันของปี พ.ศ. 2565)

สำหรับผู้ป่วยโรคติดต่อในประเทศอินโดนีเซียของช่วงปี พ.ศ. 2566 นั้น ร้อยละ 95 มีอายุระหว่าง 1-14 ปี ยังไม่มีรายงานเกี่ยวกับการป่วยหนักและจำนวนผู้เสียชีวิต อย่างไรก็ตาม อัตราป่วยตายของโรคติดต่อในประเทศอินโดนีเซียเมื่อปี พ.ศ. 2565 อยู่ที่ร้อยละ 0.1 และสำหรับปัจจัยเสี่ยงหลักของการระบาดในครั้งนี้ คือ การไม่ได้รับวัคซีนโดยกว่าร้อยละ 75 ของผู้ป่วย ไม่เคยได้รับวัคซีนป้องกันโรคติดต่อมาก่อน ซึ่งใกล้เคียงกับการระบาดของโรคติดต่อจังหวัด East Java ของอินโดนีเซียเมื่อปี พ.ศ. 2559 ซึ่งมีผู้ป่วยกว่า 2,765 ราย และสัมพันธ์กับอัตราการได้รับวัคซีนที่ต่ำในช่วงนั้น

มาตรการรับมือการระบาดของทั้งประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์นั้นคล้ายกัน คือ เน้นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการให้วัคซีนป้องกันโรคติดต่อแก่เด็กอายุน้อยกว่า 15 ปี ระดมทรัพยากรและบุคลากรทางสาธารณสุขลงพื้นที่การระบาดเพื่อค้นหาผู้ป่วยเพิ่มเติม จัดตั้งระบบเฝ้าระวัง ปรับปรุงแนวทางการรักษา และให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งการป้องกันการติดเชื้อ และรณรงค์ให้ประชาชนไปรับวัคซีนป้องกันโรคติดต่อให้ครอบคลุม โดยสอดคล้องกับที่ทางองค์การอนามัยโลกได้ให้คำแนะนำว่า ความครอบคลุมในการให้วัคซีนป้องกันโรคติดต่อควรอยู่ที่ประมาณร้อยละ 95 และปรับปรุงความพร้อมของระบบเฝ้าระวังให้มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการระบาด หรือตรวจจัดการระบาดได้ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ดำเนินการรักษาผู้ป่วยได้รวดเร็ว ลดภาวะแทรกซ้อนและการเสียชีวิตได้

